

SOSIAALISEN KUNTOUTUKSEN PALVELUKUVAUKSET

Osallisuutta moniammatillisesti (OSMO)-hanke

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

SISÄLLYS

1 Johdanto.....	3
2 Sosiaalisen kuntoutuksen yleiskuvaus	5
3 Sosiaalisen kuntoutuksen yksilövalmennus	11
4 Osallisuutta edistävä ryhmämuotoinen toiminta	17
LIITTEET	20
1 Työelämäosallisuutta edistävä ryhmämuotoinen toiminta	20
2 Työelämäosallisuutta edistävä yksilötoiminta	23
LÄHTEET JA KIRJALLISUUTTA.....	26

1 Johdanto

Palvelukuvaukset on tehty osana Osallisuutta Moniammatillisesti (OSMO)-hankkeen toimintaa. Nämä palvelukuvaukset koskevat työikäisten (18 – 64 -vuotiaiden) sosiaalista kuntoutusta. Sosiaalisen kuntoutuksen palvelukuvausten työstämisen aloittamisesta sovittiin alkukesällä 2018 Etelä-Pohjanmaan aikuissosiaalityön johtavien tapaamisessa. Palvelukuvausten työstäminen liittyi sote-valmistelutyöhön. Palvelukuvaukset koostettiin Jutta Paavolan ja Päivi Saukon muokkaamaan pohjaan.

Palvelukuvauksissa on hyödynnetty aihetta käsittelevää kirjallisuutta, sosiaalisen kuntoutuksen työpajoissa (syksy 2018 – kevät 2019) työntekijöiden ja kokemusasiantuntijoiden kanssa tuotettua tietoa sekä työelämäosallisuutta koskevissa kuvauksissa alan työntekijöistä kootun pienryhmän tuottamaa tietoa.

Sosiaalisella kuntoutuksella tarkoitetaan sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen keinoin annettavaa tehostettua tukea sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamiseksi, syrjäytymisen torjumiseksi ja osallisuuden edistämiseksi. Lain mukaan sosiaaliseen kuntoutukseen kuuluu sosiaalisen toimintakyvyn ja kuntoutustarpeen selvittäminen; kuntoutusneuvonta ja -ohjaus sekä tarvittaessa kuntoutuspalvelujen yhteensovittaminen; valmennus arkipäivän toiminnoista suoriutumiseen ja elämänhallintaan; ryhmätoiminta ja tuki sosiaalisiin vuorovaikutussuhteisiin sekä muut tarvittavat sosiaalista kuntoutumista edistävät toimenpiteet. Nuorten sosiaalisella kuntoutuksella tuetaan nuorten sijoittumista työ-, työkokeilu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikkaan sekä ehkäistään näiden keskeyttämistä (SHL 17§).

Sosiaalinen kuntoutus on sosiaalihuoltolaissa määritelty sosiaalipalvelu, jonka järjestämisvastuu on kunnalla. Aluehallintoviraston näkemyksen mukaan rekisteröinti sosiaalisen kuntoutuksen palveluksi edellyttää, että yksikössä on palkattuna vähintään yksi sosiaalihuollon ammattihenkilö.

Sosiaalisen kuntoutuksen tarve arvioidaan osana työikäisten sosiaalihuollon palvelutarpeen arviointia. Kuntoutustarvetta selvitetään kokonaisvaltaisesti ja huomioidaan, että palvelutarpeen arviointi tehdään riittävässä laajuudessa. Sosiaalista toimintakykyä ja kuntoutustarvetta selvitetään kokonaisvaltaisesti. Kuntoutujalle annetaan riittävästi aikaa tuoda esiin omaa elämäntilannettaan ja pyritään luomaan luottamuksellinen suhde asiakkaan ja työntekijän välille. On tärkeää huomioida, että sosiaalinen toimintakyky ilmenee sekä muuttuu kuntoutusprosessin aikana ja palvelutarve voi tarkentua. Huomioidaan, tunnistetaan ja ymmärretään asiakkaan arkielämän, taitojen ja hänen toimintaympäristönsä eri osa-alueiden merkitys sosiaaliseen toimintakykyyn.

Sosiaalisen toimintakyvyn ja kuntoutustarpeen selvittäminen alkaa palvelutarpeen arvioinnista ja tietoa asiakkaan toimintakyvystä kerätään koko kuntoutumisprosessin ajan. Tiedon keräämiseksi havainnoinnin apuna käytetään erilaisia tarpeen mukaisia menetelmiä. Asiakastietojen dokumentointi pitkin matkaa on tärkeää. Sosiaalisen toimintakyvyn ja kuntoutustarpeen selvittämiseksi on mahdollisuus hankkia erillisiä palvelun osia myös ostopalveluna.

Kuntoutusneuvonnalla asiakasta ohjataan kuntoutusprosessissa ja neuvotaan siihen liittyvissä eri toimenpiteissä, palveluissa ja etuuksissa. Häntä kannatellaan ja tuetaan omissa kuntoutumisen prosesseissaan ja toimitaan yhteistyössä eri palveluista vastaavien tahojen kanssa. Tarpeen vaatiessa eri kuntoutuspalveluja yhteen sovitetaan. Asiakkaan lisäksi myös prosessiin liittyvät työntekijät sitoutuvat osaltaan sovittuun suunnitelmaan ja asiakkaan tukemiseen. Vahvoista rajoista eri palvelujen välillä ja diagnoosi keskeisyydestä on pyrittävä asiakaslähtöiseen palvelujen yhteensovittamiseen ja oikea-aikaiseen ohjaukseen.

Sosiaalihuoltolaki ja THL:n palvelutehtäväluokitus eivät tunnista tällä hetkellä käsitettä työelämäosallisuutta tukeva sosiaalinen kuntoutus. Työelämäosallisuuden edistämällä tarkoitetaan yksilön työllistymisvalmiuksien edistämistä (kuntouttava työtoiminta), kuntoutumista työmarkkinoille, kun taas sosiaalisessa kuntoutuksessa painopiste on sosiaalisessa toimintakyvyssä ja osallisuuden tukemisessa (THL 2019. Työelämäosallisuus). Sosiaalinen kuntoutus on sosiaalista hyvinvointia ja elämänhallintaa edistävä sosiaalipalvelu (THL 2017, Sosiaalialan tiedonhallinnan sanasto). Sosiaalisella kuntoutuksella pyritään tukemaan asiakkaan elämänhallintaa ja valmentamaan arjen perusasioiden hoitamiseen, kun taas kuntouttava työtoiminta nähdään olevan lähempänä työelämää ja antavan asiakkaalle kokemuksia työyhteisön osana olemisesta (Kuntaliitto 2018). Palvelukuvauksiin tehtiin aluksi myös versiot työelämäosallisuutta edistävä ryhmämuotoinen toiminta sekä työelämäosallisuutta edistävä yksilötoiminta. Prosessin edetessä todettiin näiden kuuluvan kuntouttavan työtoiminnan palvelusisältöön.

Työelämään siirtyminen voi edellyttää myös kuntouttavia elementtejä. Tällöin sosiaalisen kuntoutuksen yksilövalmennus ja osallisuutta edistävä ryhmämuotoinen toiminta voidaan tuoda asiakkaan tueksi työhön suuntaavan palvelun (esim. kuntouttava työtoiminta) rinnalle ja tarvittaessa myös ehkäisemään työn ja opiskelujen keskeytymistä.

Muut tarvittavat sosiaalista kuntoutumista edistävät toimenpiteet, asiakkaan yksilöllisten tarpeiden mukaan, rakennetaan ja otetaan mukaan sosiaalisen kuntoutuksen palvelukokonaisuuteen. Sosiaalisen kuntoutumisen prosessia voidaan tukea muilla sosiaalisesti vahvistavilla toimenpiteillä. Muilla toimenpiteillä tarkoitetaan kaikkia julkisten palveluiden terveyttä ja hyvinvointia edistäviä toimenpiteitä mukaan lukien sosiaalihuollon muut palvelut, järjestöjen ja seurakuntien harrastus ja vapaaehtoistoiminta sekä kokemusasiantuntijoiden tarjoama tuki.

2 Sosiaalisen kuntoutuksen yleiskuvaus

<p>Palvelun kuvaus</p> <p>Sosiaalinen kuntoutus</p>	<p>Sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteet</p> <p>Sosiaalinen kuntoutus on sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen keinoin annettavaa tehostettua tukea. Sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteena on tukea asiakkaan sosiaalista toimintakykyä ja elämänhallintaa, torjua syrjäytymistä ja edistää osallisuutta silloin, kun peruspalvelut eivät ole riittäviä.</p> <p>Sosiaalinen kuntoutus on suunnitelmallista, tavoitteellista ja muutokseen tähtäävää pitkäjänteistä toimintaa, jolla vahvistetaan asiakkaan omia voimavaroja ja kykyä selviytyä arkipäivän toiminnoista omassa elinympäristössään.</p> <p>Sosiaalisella kuntoutuksella voidaan tukea myös asiakkaan työllistymisvalmiuksia. Tällöin sosiaalisen kuntoutuksen palvelu tuodaan asiakkaan tueksi työhön suuntaavan palvelun (esim. kuntouttava työtoiminta) rinnalle ja tarvittaessa ehkäisemään työn ja opiskelujen keskeytymistä.</p> <p>Nuorten osalta painotetaan yhden palvelupisteen kautta saatavaa moniammatillista tukea. Nuorten sosiaalisella kuntoutuksella tuetaan nuorten sijoittumista työ-, työkokeilu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikkaan sekä ehkäistään näiden keskeyttämistä (SHL 17§). Tavoitteena nuorten osalta varmistaa sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen keinoin toteutettava tehostettu tuki.</p> <p>Sosiaalisen kuntoutuksen prosessi</p> <p>Sosiaalisen kuntoutuksen palvelutarve (18–64 -vuotiaat) arvioidaan osana sosiaalihuollon työikäisten palvelutarpeen arviointia. Asiakkaalle nimitetään omatyöntekijä, joka vastaa asiakkaan palveluiden järjestämisestä ja palveluprosessin etenemisestä. Palvelutarpeen arvioinnissa kartoitetaan myös muu mahdollinen kuntoutuksen ja tuen tarve, kootaan ja yhteen sovitetaan asiakkaan tarvetta vastaavat muut palvelut. Palvelutarpeen arvioinnin pohjalta laaditaan asiakassuunnitelma, jossa sovitaan palvelun toteuttamisesta ja eri toimijoiden rooleista ja vastuista asiakkaan palveluprosessissa.</p> <p>Sosiaalisen kuntoutuksen palvelu perustuu vapaaehtoisuuteen ja sisältö määräytyy asiakkaan tarpeen mukaan.</p> <p>Sosiaalisen kuntoutuksen toteutus</p> <p>Sosiaalista kuntoutusta toteutetaan sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen keinoin tehostettuna tukena sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamiseksi (SHL 17§)</p> <p>Sosiaalisen kuntoutuksen palvelukokonaisuuteen kuuluu sosiaalisen toimintakyvyn ja kuntoutustarpeen selvittäminen, kuntoutusneuvonta ja -ohjaus, tarvittaessa kuntoutuspalvelujen yhteensovittaminen, valmennus arkipäivän toiminnoista suoriutumiseen ja elämänhallintaan, ryhmätoiminta ja tuki sosiaalisiin vuorovaikutussuhteisiin sekä muut sosiaalista</p>
---	--

	<p>kuntoutumista edistävät toimenpiteet (SHL 17§).</p> <p>Sosiaalisen kuntoutuksen palvelun perustyömuotoina ovat yksilövalmennus ja ryhmämuotoinen toiminta. Asiakkaan sosiaalista toimintakykyä voidaan tukea sosiaalisen kuntoutuksen palvelun lisäksi erilaisilla sosiaalista kuntoutumista tukevilla toimenpiteillä kuten harrastustoiminta ja vertaistuki.</p> <p>Päihdekuntoutus on päihdepalvelujen sosiaalista kuntoutusta.</p>
<p>Palvelun kohderyhmä</p>	<ul style="list-style-type: none"> • asiakkaat, joiden sosiaalinen toimintakyky on heikentynyt ja jotka tarvitsevat tehostettua tukea elämänhallintaan ja arjen perusasioiden hoitoon liittyvissä asioissa. Asiakkaalla on usein laaja-alaisen ja kokonaisvaltaisen tuen ja ohjauksen tarve • asiakkaat, jotka ovat vaarassa pudota palveluista, työelämästä, opinnoista tai työelämäosallisuutta tukevasta toiminnasta • vaikeasti syrjäytyneet • erityistä tukea tarvitsevat henkilöt, joiden oma on toimintakyky alhainen ja jotka eivät pysty itse hakeutumaan palveluihin ja eikä työntekijällä ole varmuutta asiakkaan omasta sen hetkisestä päätöksentekokyvystä • nuoret, jotka ovat syrjäytyneet tai vaarassa syrjäytyä

Palvelun tuottajat

Sosiaalinen kuntoutus on sosiaalihuoltolaissa määritelty sosiaalipalvelu, jonka järjestämisvastuu on kunnalla.

Sosiaalista kuntoutusta voidaan tuottaa kunnan tai kuntayhtymän omana palveluna tai ostopalveluna.

Aluehallintoviraston näkemyksen mukaan rekisteröinti sosiaalisen kuntoutuksen palveluksi edellyttää, että yksikössä on palkattuna vähintään yksi sosiaalihuollon ammattihenkilö. Palvelun hankinnassa on huomioitava, että palveluntuottaja on rekisteröity aluehallintovirastossa sosiaalisen kuntoutuksen palvelun tuottajaksi.

Sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaalle nimetään aina palvelun järjestäjän osalta omatyöntekijä ja palvelun tuottajan osalta omaohjaaja.

Omatyöntekijällä on kokonaisvastuu asiakkaan prosessista. Hän vastaa tarvittavien palveluiden järjestämisestä, yhteen sovittaa palvelu- ja tukiverkoston, tukee asiakasta asetettujen tavoitteiden saavuttamisessa ja varmistaa asiakassuunnitelman toteutumisen. Lisäksi omatyöntekijä arvioi palvelujen ja tukitoimien vaikuttavuutta ja päivittää tarvittaessa arviointia tai suunnitelmaa sekä neuvoo ja ohjaa asiakasta tarpeen mukaan.

Omaohjaaja toimii asiakkaan tukena arjessa ja huolehtii osaltaan siitä, että suunnitelmassa sovitut toiminnot toteutuvat. Raportoi omatyöntekijälle sovitusti.

Palvelun tuottamistavasta riippumatta kaikki tahot sitoutuvat asiakkaan kanssa sovitun suunnitelman toteuttamiseen yhteisesti sovittujen toimintatapojen mukaan.

Arvolupaus asiakkaalle

- asiakkaalle turvataan riittävät toimintaedellytykset (sosiaaliset, fyysiset, psyykkiset ja taloudelliset), jotta asiakkaalla on mahdollisuus toimia ja tehdä erialaisia valintoja elämänsä suhteen (Liukko)
- vahvistetaan asiakkaan kokemusta ja tunnetta omasta ihmisarvosta ja itsekunnioituksesta
- vahvistetaan asiakkaan vuorovaikutustaitoja mm. itseilmaisutaidon vahvistaminen
- tuetaan asiakkaan kykyjä ja oikeuksia tehdä päätöksiä ja valintoja oman elämänsä suhteen
- autetaan asiakasta omien tavoitteidensa ja suunnitelmiansa mukaisesti
- tuetaan asiakkaan sosiaalista toimintakykyä, jotta asiakkaan mahdollisuudet elämänhallintaan, yhteisöissä toimimiseen ja sosiaalisiin vuorovaikutussuhteisiin toteutuvat (Teos työryhmä)
- madalletaan asiakkaan osallistumis- ja asiointikynnystä
- parannetaan asiakkaan mahdollisuuksia osallistua työ- ja elinkeinohallinnon palveluihin, ammatilliseen kuntoutukseen, koulutukseen tai työhön (Teos työryhmä)

<p>Palvelun sisältö /</p>	<p>Palvelun sisältö vaihtelee, koska se rakennetaan asiakkaan toimintakyvyn ja tarpeiden pohjalta. Pääsääntöisesti palvelu sisältää sekä intensiivisen yksilöllisen tuen että ryhmämuotoista tai muuta osallistavaa toimintaa myös työelämäosallisuuden huomioiden</p> <ul style="list-style-type: none"> • tukee asiakkaan omaa pystyvyyttä ja vastuullisuutta • asiakkaalle nimetään omatyöntekijä (järjestävä taho) ja omaohjaaja (palvelun tuottaja), joilla sosiaalialan ammattihenkilölain mukainen tutkinto (sosionomi, kuntoutusohjaaja, sosiaalityöntekijä) • suunnitelman säännöllinen arviointi ja tarkistus • kotikäynnit: kodinhoidon, elämänhallinnan ohjaus, neuvonta ja tuki, yhdessä arjen toimintojen opettelua, asiointissa avustamista • varmistetaan tarvittavat palvelut ja niihin pääseminen • esteiden poistaminen, sisäinen ja ulkoinen ympäristö • työskentelyssä painottuu asiakkaan toimintaedellytysten turvaaminen hänen arjessa • ryhmämuotoinen tai muu osallisuutta tai työelämäosallisuutta tukeva toiminta
<p>Palvelun hyödyt asiakkaalle</p>	<ul style="list-style-type: none"> • asiakas saa tarvitsemansa tuen arkeen • asiakkaan kyky huolehtia itsestään ja arjestaan paranee • tekemistä ja toimintaa arkeen • luottamus itseen ja tulevaisuuteen on vahvistunut • vuorovaikutustaidot ovat vahvistuneet • tunteidenhallintataidot ovat vahvistuneet • osallisuus omassa toimintaympäristössä ja yhteiskunnassa lisääntynyt (esim. pystyy halutessaan osallistumaan erilaisiin ryhmiin) • uusien mahdollisuuksien näkeminen ja motivaatio muutokseen vahvistunut • osalla asiakkaista myös työelämäosallisuus on lisääntynyt

<p>Laadun varmistaminen</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ammattitaitoinen henkilökunta (AVI: vähintään yksi sosiaalihuollon ammattihenkilö) • palvelua hankkiessaan kunnat tarkistavat millä koulutuksella palvelua tarjotaan ja mille alueelle palvelu on AVI:ssa rekisteröity sekä mitä palveluja kyseisessä yrityksessä on rekisteröity • palvelutarpeen arviointi tehdään sosiaalihuollon arvioinnin yhteydessä • asiakkaan kunnioittaminen oman elämänsä asiantuntijana. • asiakas on osallisena koko prosessissa • työn perustana on asiakkaan ja yhteistyötahojen kanssa yhdessä laadittu konkreettisia toimenpiteitä sisältävä suunnitelma, jota tarkistetaan säännöllisesti (vähintään 6kk välein) • omatyöntekijä (sosiaalityöntekijä tai sosionomi) • monialainen yhteistyö • riittävästi aikaa ja riittävät työntekijäresurssit • omavalvontasuunnitelma • taataan pitkäkestoisen tuen mahdollisuus • asiakkaalla mahdollisuus rinnakkain sekä yksilövalmennukseen että ryhmämuotoiseen toimintaan tai kuntouttavaan työtoimintaan • palvelun yhteiskehittäminen, asiakkaat kehittämässä palvelua yhdessä työntekijöiden kanssa. • dokumentointi
<p>Tulosten arviointi</p>	<ul style="list-style-type: none"> • alueelle sovittu yhteinen arviointitapa • asiakaspalaute (suullinen ja kirjallinen) • asiakas ja työntekijä arvioivat omaa ja toisen toimintaa (siis myös työntekijän toiminta arvioidaan), jonka jälkeen verrataan arvioita (asteikko 1-5, ristiintaulukointi). • asiakas saavuttaa yhdessä asetettuja tavoitteita • asiakas siirtyy toiseen palveluun (eteenpäin)

3 Sosiaalisen kuntoutuksen yksilövalmennus

<p>Palvelun kuvaus</p> <p>Sosiaalinen kuntoutus –</p> <p>Yksilövalmennus</p>	<p>Yksilövalmennuksessa painottuu sosiaalihoitolain 17§ kohdat kaksi ja kolme eli kuntoutusneuvonta ja ohjaus sekä valmennus arkipäivän toiminnoista suoriutumiseen ja elämänhallintaan. Yksilövalmennus on suunnitelmallinen, tavoitteellinen, asiakaslähtöinen ja asiakkaan osallisuutta edistävä pitkäkestoinen palvelu, joka perustuu vapaaehtoisuuteen.</p> <p>Yksilövalmennuksessa painottuu yksilökohtainen psykososiaalinen työskentely/henkilökohtainen vuorovaikutus, joka perustuu voimaannuttavaan ja valtaistavaan sekä tarvelähtöiseen ajatteluun. Yksilövalmennus sisältää myös palveluohjausta, jolloin omatyöntekijä kiinnittyy vastuullisesti, intensiivisesti ja pitkäjännitteisesti kuntoutumisen prosessiin asiakkaan kanssa siten, että hän tukee asiakasta erilaisten palvelujen parissa ja toimenpiteiden aikana sekä huolehtii siitä, että ne liittyvät osaksi kuntoutumisen kokonaisvaltaista prosessia. (Liukko 2006)</p> <p>Yksilövalmennus voidaan jakaa asiakkaan palvelutarpeen mukaan esimerkiksi kolmeen luokkaan: Intensiivinen tuki, perustuki, kevyt tuki. Näistä intensiivinen tuki olisi erityistä tukea tarvitseville henkilöille, joilla kotiin annettavan tiiviin tuen tarve suuri. Perustuessa kotiin annettavan tuen tarve vähenee ja jalkautuvan työn osuus kasvaa. Kevyen tuen palvelu perustuu pitkälti eri toimintojen rinnalla kulkevaan palveluun, jolla tuetaan esimerkiksi työn, työllisyyttä tukevan palvelun tai opintojen aloittamista tai niistä putoamista.</p>
--	---

Palvelun kohderyhmä**Yksilövalmennus/ Intensiivinen tuki**

(tapaamiset vähintään 1xvk, kotiin annettava tuki painottuu)

- asiakkaat, joilla vaikeuksia mennä kotoa ulkomaailmaan
- asiakkaat jotka tarvitsevat vahvaa/tiivistä kotiin annettavaa tukea arjen/elämönhallinnassa
- erityistä tukea tarvitsevat henkilöt, joiden oma toimintakyky alhainen ja jotka eivät pysty itse hakeutumaan palveluihin ja ei varmuutta asiakkaan omasta sen hetkisestä päätöksentekokyvystä (ohjautuvat aikuissosiaalityön asiakkuuteen esimerkiksi SHL ilmoituksen kautta tai sukulaisten ilmoituksella)

Yksilövalmennus/perustuki

(tapaamiset 1-4krt/kk)

- vaikeuksia elämönhallinnassa
- tarvitsevat tukea, neuvontaa, ohjausta, motivointia ja kannustusta asioiden hoidossa. Suunta hukassa/ei tavoitteita
- taustalla voi olla esimerkiksi pitkä työttömyys/eristäytyminen, masennus tai päihteidenkäyttö tms, joka hankaloittaa itsenäistä asioiden hoitoa ja/tai sosiaalisia suhteita.
- sisältää tarpeen mukaan sekä kotona että kodin ulkopuolella annettavaa tukea.

Yksilövalmennus/Kevyt tuki

- tuetaan työ-, työkokeilu-, opiskelu tai kuntoutuspaikkaan tai työhön.
- asiakkaalle, joka kaipaa itseluottamusta ja välineitä tavoitteiden toteuttamiseen.
- siirtymävaiheessa olevat esimerkiksi työtoiminnan tai kurssin/opinnot aloittanut/niihin palaavat.
- kaipaa vielä kannustusta, tukea, ohjausta, motivointia, voimavaroja
- pääsääntöisesti toimistolla/kodin ulkopuolella tapahtuvaa.

Arvolupaus asiakkaalle

Asiakkaan tueksi kootaan yksilöllisesti tarvittavat palvelut

Asiakkaalle turvataan sosiaaliset, fyysiset, psyykkiset, taloudelliset resurssit ja toimintaedellytykset sekä kontakti omaan työntekijään.

Elämänhallinnan paraneminen ja tulevaisuuden kuvan selkiytyminen

Intensiivinen tuki:

- toimintaedellytysten ja arjessa selviytymisen turvaaminen
- kontaktin saaminen
- voimaannuttaminen
- tarvittavien palvelujen kartoitus ja järjestäminen
- palvelujen piiriin saattaminen

Perustuki:

- Aktiivinen asiakkaan resurssien käyttöönotto ja tukeminen
- Motivointi
- Arjen hallinnan tukeminen
- Osallisuuden vahvistaminen omassa elämässä ja suhteessa ympäristöön
- ”Merkityksellisyyden etsintää” ja yhteisöllisyyttä
- Voimaannuttaminen; ihmisen toimintavoiman vahvistaminen, sisäisten esteiden poistaminen

Kevyt tuki:

- Kyky toteuttaa suunnitelmiaan ja valintojaan ja ratkaisujaan
- Vahvistaa arjenhallintataitoja ja elämänhallintaa
- Voimaannuttaminen, valtaistaminen
- Vahvistaa itseluottamusta
- Kannustaa eteenpäin
- Taata turvallinen siirtymävaihe ja siinä tarvittava tuki
- Ennaltaehkäistä työstä, koulutuksesta tai työllistymistä edistävästä palvelusta putoaminen

Palvelun sisältö

- yhteinen suunnitelma
- omatyöntekijä (järjestävätaho), jolla prosessivastuu (mikäli erityistä tukea tarvitseva henkilö, omatyöntekijä on asiakastyötä tekevä sosiaalityöntekijä)
- nimetty yksilövalmentaja/omaohjaaja (palveluntuottaja)
- pitkä sopimus kerralla, mutta velvollisuus tarkistaa suunnitelmaa tarvittaessa, mutta vähintään 3-6kk välein
- kotikäynnit: kodinhoidon, elämönhallinnan ohjaus, neuvonta ja tuki, yhdessä arjen toimintojen opettelua, palvelujen piiriin saattamista, asioinnissa avustamista
- muu jalkautuva työ mm. tuki virastoasioinnissa
- varmistetaan tarvittavat palvelut ja niihin pääseminen
- esteiden poistaminen, sisäinen ja ulkoinen ympäristö
- työskentelyssä painottuu toimintaedellytysten turvaaminen arjessa.
- asiakkaan motivointi ja kannustus

Intensiivinen tuki:

- arjessa selviytymisen turvaaminen; pääosin kotona tapahtuva kodinhoidon, elämönhallinnan ohjaus, neuvonta ja tuki
- varmistetaan tarvittavat palvelut ja niihin pääseminen
- esteiden poistaminen, sisäinen ja ulkoinen ympäristö
- tarvittaessa myös puolesta tekeminen

Perustuki:

- tuki, valmennus, yhdessä tekeminen ja arjen hallinnan tukeminen; kodinhoito, liikunta, ravinto, talouden hallinta ja ongelmien selvittely
- palveluneuvonta ja -ohjaus (ei pois ohjausta vaan rinnalla kulki- en) toisaalta sovittujen palvelujen käyntien toteutumisen tukeminen
- asioinnissa avustaminen ja tukeminen palvelu- ja virastoasioinnissa yms.
- etsitään erilaiset mahdollisuudet ja tavat kokeilla asioita ja osallistua

- opitaan tunnistamaan omia tunteita ja kehitetään tunnetaitoja
- tuetaan itsetuntemuksen ja itseluottamuksen kehittymistä
- opitaan tavoitteiden asettamista, suunnitelmallisuutta ja niiden merkitystä elämässä

Kevyt tuki:

- tuki, ohjaus, valmennus, neuvonta
- elämänhallintataidot; esim. nukkuminen/uni, ajatusten tunnistaminen ja niiden kanssa työskentely, stressin hallinta, ajan hallinta, sosiaaliset taidot
- motivointi, kannustus
- tutustumiskäynnit
- saattaen vaihto työllisyyspalveluihin tai tuki opintojen rinnalla ennen palvelun päättämistä

<p>Palvelun hyödyt asiakkaalle</p>	<ul style="list-style-type: none"> • työntekijältä saa tiiviin tuen, ohjauksen ja kannustuksen • itsestä huolehtiminen kohentuu • arjesta selviäminen vahvistuu • kyky asioida itsenäisesti vahvistuu • kyky pitää yllä itselle tärkeitä ihmissuhteita kasvaa • usko ja luottamus tulevaisuuteen kasvaa • uusien vaihtoehtojen näkeminen, motivaatio muutokseen lisääntyy • asiakas pystyy halutessaan osallistumaan itselleen tärkeään kodin ulkopuoliseen toimintaan
<p>Laadun varmistaminen</p>	<ul style="list-style-type: none"> • asiakas on osallisena koko prosessissa • työn perustana on asiakkaan ja yhteistyötahojen kanssa yhdessä laadittu konkreettinen suunnitelma, jota tarkistetaan säännöllisesti • palveluprosessista vastaava omatyöntekijä (maakunta) sekä omatyöntekijä palvelun tuottaja) • riittävästi aikaa ja riittävät työntekijäresurssit, jotta tiiviit tapaamiset ovat mahdollisia • ammattitaitoinen henkilökunta • sosiaalialan ammattihenkilön toteuttamaa • palvelun jatkuva arviointi ja kehittäminen
<p>Tulosten arviointi</p>	<ul style="list-style-type: none"> • alueelle sovittu yhteinen arviointitapa • asiakaspalaute (suullinen ja kirjallinen) • asiakas ja työntekijä arvioivat omaa ja toisen toimintaa (siis myös työntekijän toiminta arvioidaan), jonka jälkeen verrataan arvioita (asteikko 1-5, ristiintaulukointi). • Asiakas saavuttaa yhdessä asetettuja tavoitteita • asiakas siirtyy toiseen palveluun (eteenpäin)

4 Osallisuutta edistävä ryhmämuotoinen toiminta

<p>Palvelun kuvaus</p> <p>Sosiaalinen kuntoutus – osallisuutta edistävä ryhmämuotoinen toiminta</p>	<p>Ryhmämuotoisen toiminnan ja sosiaalityön/-ohjauksen keinoin opetellaan vuorovaikutustaitoja ja ryhmässä toimimisen taitoja ja vahvistetaan asiakkaan osallisuutta. Samalla rytmitetään arkea ja opetellaan elämänhallintataitoja.</p> <p>Palvelun tavoitteena on edistää asiakkaan toimintakykyä ja aktiivisuutta sosiaalisen osallisuuden vahvistamiseksi.</p>
<p>Palvelun kohderyhmä</p>	<ul style="list-style-type: none"> • asiakkaat, jotka kaipaavat tukea arjenhallintaan, toimintaa ja rytmää arkeen sekä vuorovaikutus- ja ryhmässä toimimisen taitojen harjoittelua • asiakkaat, jotka mahdollisesti aiemmin pudonneet monista palveluista • ”yksinäisyyttä kokeville, päivärytmin hallintaan, päihteettömyyden tukemiseen, sosiaalisten taitojen kehittämiseen, sosiaalisten tilanteiden opetteluun, mielenterveyskuntoutujille, pitkällä sairauslomilla oleville, yhteistyöhengen nostamiseen, verkostojen muodostamiseen, vertaistukeen”
<p>Arvolupaus asiakkaalle</p>	<ul style="list-style-type: none"> • saa mielekästä tekemistä ja rytmää arkeen sosiaalisessa toimintaympäristössä • vahvistaa asiakkaan vuorovaikutus- ja elämänhallintataitoja sekä tunteiden hallintaa • vahvistaa kykyä osallistua erilaisiin toimintoihin • sosiaalisen toimintakyvyn tukeminen, jotta asiakkaan mahdollisuudet elämänhallintaan, yhteisöissä toimimiseen ja sosiaalisiin vuorovaikutussuhteisiin toteutuvat (Teos työryhmä)

<p>Palvelun sisältö /</p>	<ul style="list-style-type: none"> • toiminnallisuutta ja keskustelua • mahdollisuus hetkittäin myös työntekijän yksilölliseen tukeen/ohjaukseen • opetellaan toimimaan ryhmässä/ryhmän jäsenenä • osallisuutta edistävää • tarvittaessa valmius tehdä lausunto asiakkaan työ – ja toimintakyvystä oman toiminnan osalta. Mikäli havaitaan, että asiakas tarvitsee laajempaa työ – ja toimintakyvynarviointia välitetään tieto omatyöntekijälle maakuntaan, joka kokoaa tarvetta vastaavan palvelukokonaisuuden • ”yhdessä suunnitellen, kokemusasiantuntijoiden osaaminen käyttö, ryhmässä erilaisia teemoja, uusien asioiden kokeilu esim. keilaus, toiminnalliset ryhmät, tutustumiset paikkakunnan palveluihin ja harrastuksiin”
<p>Palvelun hyödyt asiakkaalle</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ”oppii sietämään ihmisiä” • työntekijä tukee ryhmätilanteessa • rytmittää arkea • saa mielekästä tekemistä ja toimintaa • vahvistaa tunteiden hallintataitoja • vahvistaa itseilmaisuu- ja vuorovaikutustaitoja • vahvistaa ryhmässä toimimisen taitoja ja toisten huomioimista • vahvistaa itsetuntoa ja itseluottamusta • vahvistaa luottamusta tulevaan

<p>Laadun varmistaminen</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Asiakkaat mukana sisältöjä suunniteltaessa • vetäjä koordinoi ryhmää ja tukee syrjään vetäytyviä, reagoi kiusaamiseen heti • nimetään omatyöntekijä (järjestävältä taholta) ja omaohjaaja (tuottavalta taholta) • suunnitelmien tarkistus ja arviointi asiakkaan tilanteesta riippuen asiakkaan tarpeen mukaan, pääsääntöisesti 3-6kk välein. • ammattitaitoinen henkilökunta ja työntekijän lisäkoulutus tarpeen mukaan • ryhmässä vähintään kaksi vetäjää, joista vähintään yhdellä on sosiaalialan ammattihenkilön pätevyys ja vastuu eri alojen ammattihenkilöiden osalta sovitaan ennalta. (Esim. taiteilija voi ohjata ryhmää oman ammattinsa näkökulmasta, mutta ei ole vastuussa asiakkaiden sosiaalisesta toimintakyvystä tai arjenhallinnan ongelmista). (Työ, tuote ja taide - Taiteilija töissä SOTEssa ja HYTESsä) • tapaamiset vähintään kerran viikossa • toimintaan varattu oma budjetti • palvelun kehittäminen asiakaspalautteen pohjalta • palvelua hankkiessaan kunta tarkistaa millä koulutuksella palvelua tarjotaan ja mille alueelle palvelu on rekisteröity sekä mitä palveluja kyseisessä yrityksessä on rekisteröity
<p>Tulosten arviointi</p>	<ul style="list-style-type: none"> • alueelle sovittu yhteinen arviointitapa • asiakaspalaute yksilö ja ryhmä (suullinen ja kirjallinen) • asiakkaat ja työntekijä arvioivat omaa ja toisensa toimintaa (siis myös työntekijän toiminta arvioidaan), jonka jälkeen verrataan arvioita (asteikko 1-5, ristiintaulukointi). • asiakas saavuttaa yhdessä aiemmin asetettuja tavoitteita • asiakas siirtyy toiseen palveluun (eteenpäin)

LIITTEET

Seuraavia mallinnuksia on suunniteltu osana työelämäosallisuutta tukevaa sosiaalista kuntoutusta. Mallinnuksen edetessä koimme kuitenkin näiden kuuluvan pikemminkin osaksi kuntouttavaa työtoimintaa.

1 Työelämäosallisuutta edistävä ryhmämuotoinen toiminta

<p>Palvelun kuvaus</p> <p>Sosiaalinen kuntoutus –</p> <p>Työelämäosallisuutta edistävä ryhmämuotoinen toiminta</p>	<p>Ryhmämuotoisen toiminnan ja sosiaalityön/-ohjauksen keinoin vahvistetaan ryhmässä ja työyhteisössä toimimisen taitoja ja edistetään työelämävalmiuksia ja kuntoutumista työmarkkinoille.</p>
<p>Palvelun kohderyhmä</p>	<p>Kohti työelämää tähtäävät asiakkaat, joilla halu työllistyä, mutta jotka tarvitsevat vielä tukea mm. elämänhallintaongelmien ratkaisemisessa, työelämätaitojen opettelussa ja itseohjautuvuudessa.</p>
<p>Arvolupaus asiakkaalle</p>	<ul style="list-style-type: none"> • vähentää/poistaa työllistymiseen liittyviä esteitä • Työelämätaitojen vahvistuminen • ryhmässä ja työyhteisössä toimimisen taitojen kehittyminen • työllistymisedellytysten kartoitus ja paraneminen • Vahvistaa asiakkaan omia voimavaroja, luottamusta omiin työelämätaitoihin ja motivaatiota työuralle/opintoihin • edistää asiakkaan yhteiskunnallista osallisuutta • asiakas tulee hallitsemaan tietotekniikan perustaidot

Palvelun sisältö /	<ul style="list-style-type: none">• 2-3kertaa viikossa tapahtuva ryhmätoiminta (min 6h/krt)• tietotekniikan perustaidot• sisältää työtoimintaa sekä työnhakuvalmiuksia vahvistavia toimintoja• tarvittaessa mahdollisuus yksilölliseen ohjaukseen ja/tai työvalmennukseen
Palvelun hyödyt asiakkaalle	<ul style="list-style-type: none">• arjen rytmittyminen• työntekijä tukee ja ohjaa tarpeen mukaan• Työ- ja toimintakyky lisääntyvät• Työllistymisedellytykset ja työnhakutaidot paranevat• itseluottamus vahvistuu• työelämätaidot vahvistuvat• ryhmässä ja työyhteisössä toimimisen taidot vahvistuu• tieto-taito kasvaa• lomiin työelämätaitoihin kasvaa• usko ja motivaatio omaan työuraan/opintoihin vahvistuu• itseohjautuvuus vahvistuu

Laadun varmistaminen	<ul style="list-style-type: none"> • Asiakas on osallisena koko prosessissa • Ryhmään ohjaututaan palvelutarpeen arvioinnin ja suunnitelman kautta, jolloin sovitaan asiakaskohtaiset tavoitteet ja arviointitapa. Tavoitteita voidaan tarkentaa toiminnan aikana. • itsearviointi • toiminnan valvonta (ulkopuolinen) • Ammattitaitoinen henkilökunta • työntekijällä riittävä, tehtävään sopiva koulutus • yksikössä vähintään yksi sosiaalialan ammattihenkilö, joka mukana tarvittaessa • omavalvontasuunnitelma • varattu oma budjetti • kunta palvelua ostaessaan tarkistaa millä koulutuksella palvelua tarjotaan ja mille alueelle palvelu on rekisteröity sekä mitä palveluja kyseisessä yrityksessä on rekisteröity
Tulosten arviointi	<ul style="list-style-type: none"> • Asiakkaan kokemus palvelun hyödystä/asiakaspalaute (suullinen ja kirjallinen) • henkilökohtaiset keskustelut suhteessa asiakaskohtaisiin tavoitteisiin • asiakkaalla jatkopolku työllistämispalveluihin

2 Työelämäosallisuutta edistävä yksilötoiminta

<p>Palvelun kuvaus</p> <p>Sosiaalinen kuntoutus –</p> <p>Työelämäosallisuutta edistävä yksilötoiminta</p>	<p>Työtoiminnan ja sosiaalityön/-ohjauksen keinoin vahvistetaan työyhteisössä toimimisen sosiaalisia ja ammatillisiataitoja. Edistetään työelämävalmiuksia ja kuntoutumista työmarkkinoille. Toiminta tavoitteellista.</p> <ul style="list-style-type: none"> • työpaikka räätälöidään asiakkaan tarpeet huomioiden • työtoiminta yksilöpaikalla tai työtoimintayksikössä, voidaan yhdistää ryhmämuotoiseen toimintaan (OSKU-hanke) • työelämään suuntaavaa • mahdollisuus intensiiviseenkin työ- tai yksilövalmennukseen tarvittaessa (OSKU-hanke) • tavoitteiden asettaminen ja seuranta. (OSKU-hanke)
<p>Palvelun kohderyhmä</p>	<ul style="list-style-type: none"> • kohti työelämää tähtäävät asiakkaat, joilta löytyy jo oma-aloitteisuutta, mutta tarvitsevat vielä jossain määrin apua työllistymistä rajoittavien elämänhallintaongelmien kanssa (OSKU-hanke) • asiakkaille, jotka pystyvät omaksumaan uusia toimintatapoja • yksilönä ”omaan” työyhteisöön
<p>Arvolupaus asiakkaalle</p>	<ul style="list-style-type: none"> • asiakkaan osaaminen ja tarpeet huomioiden räätälöidään työpaikka/jatko vähentää/poistaa työllistymiseen liittyviä esteitä • varmistetaan asiakkaalle myös ammatillinen ohjaus • työelämätaitojen vahvistuminen • työyhteisössä toimimisen taitojen kehittyminen • työllistymisedellytysten paraneminen • vahvistaa asiakkaan omia voimavaroja, luottamusta omaan työelämätaitoihin ja motivaatiota työuralle/opintoihin • edistää asiakkaan yhteiskunnallista osallisuutta

Palvelun sisältö	<ul style="list-style-type: none">• useita kertoja viikossa tapahtuva työtoiminta• työelämän pelisäännöt, työpaikkakäynnit, oikeita työtehtäviä• sisältää työtoimintaa ja tukea asiakkaan tarpeiden mukaisesti• tarvittaessa mahdollisuus yksilölliseen ohjaukseen ja/tai työvalmennukseen• sisältää toimintakyvyn kartoitusta (esim. suhteessa oikeisiin työtehtäviin)
-------------------------	---

Palvelun hyödyt asiakkaalle

- työntekijä tukee ja ohjaa tarpeen mukaan
- Työ- ja toimintakyky lisääntyvät
- Työllistymisedellytykset parantuvat
- itseluottamus vahvistuu
- työelämätaidot vahvistuvat
- työyhteisössä toimimisen taidot vahvistuu
- tieto-taito kasvaa
- luottamus omiin työelämätaitoihin kasvaa
- usko ja motivaatio omaan työuraan/opintoihin vahvistuu
- itseohjautuvuus vahvistuu
- työllistymisen esteet on poistettu
- asiakas oma-aloitteinen
- tietotekniset valmiudet -> pärjää itsenäisesti
- motivaatio kasvaa
- olemassa tietty realistinen päämäärä
- osaaminen vahvistuu
- osaa työelämän pelisäännöt hallinnassa
- oma –arki on hallinnassa
- joitain tehtäviä on voitu esim. opinnollistaa
- yksilövalmentaja rakentaa väylän työelämään sen pohjalta mihin asiakas pystyy
- realistiset työllistymistavoitteet

Laadun varmistaminen	<ul style="list-style-type: none"> • Asiakas on osallisena koko prosessissa • toimintaan ohjaututaan palvelutarpeen arvioinnin ja suunnitelman kautta, jolloin sovitaan asiakaskohtaiset tavoitteet ja arviointitapa. Tavoitteita voidaan tarkentaa toiminnan aikana. • itsearviointi • toiminnan valvonta (ulkopuolinen) • Ammattitaitoinen henkilökunta • työntekijällä riittävä, tehtävään sopiva koulutus • yksikössä vähintään yksi sosiaalialan ammattihenkilö, joka mukana tarvittaessa • omavalvontasuunnitelma • varattu oma budjetti • kunta palvelua ostaessaan tarkistaa millä koulutuksella palvelua tarjotaan ja mille alueelle palvelu on rekisteröity sekä mitä palveluja kyseisessä yrityksessä on rekisteröity <p>+ kts. laatukriteerit OSKU-hanke</p>
Tulosten arviointi	<ul style="list-style-type: none"> • Asiakkaan kokemus palvelun hyödystä/asiakaspalaute (suullinen ja kirjallinen) • henkilökohtaiset keskustelut suhteessa asiakaskohtaisiin tavoitteisiin • asiakkaalla jatkopolku työllistämispalveluihin
Huomioitavaa	<p>Tutustu OSKU-hankkeen (Alavus, Järvi-Pohjanmaa, Lapua) kuvauksiin ja laatukriteereihin</p>

LÄHTEET JA KIRJALLISUUTTA

HE 164/2014. Hallituksen esitys. Viitattu 28.7.2018. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2014/20140164>

Järvikoski, A. 2013. Monimuotoinen kuntoutus ja sen käsitteet. Sosiaali- ja terveysalan raportteja ja muistioita 2013:43. Viitattu 28.7.2018. Saatavissa:

http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/70263/URN_ISBN_978-952-00-3457-3.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Liukko, E. 2006. Kuntouttavaa sosiaalityötä paikantamassa. Soccan, Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus. Viitattu 28.7.2017. Saatavissa:

http://www.socca.fi/files/78/Kuntouttavaa_sosiaalityota_paikantamassa.pdf

Paulasaari, M. 2018. Sosiaalinen kuntoutus: näkökulmia palvelumallin muotoiluun. Viitattu 12.12.2018. Saatavissa: <https://www.theseus.fi/handle/10024/157079>

Pohjola, A. 2010. Asiakkuus – sosiaalityön ydinteema. (s. 19-74) Asiakas sosiaalityön subjektina. toim. Laitinen, M. & Pohjola, A. Glaudeamus Helsinki University Press Oy Yliopistokustannus, HYY Yhtymä. Tallinna.

Puromäki, H., Kuusio, H, Tuusa, M, & Karjalainen, J. 2017. Sosiaalihuoltolaki ja sosiaalinen kuntoutus: Kuntakyselyn tulokset. Julkkari, STM:n hallintoalan avoin julkaisuarkisto. Työpaperi 47/2016. Viitattu: 28.7.2018. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131975/Sosiaalihuoltolaki_Tyo_47-2016_net.korj%20240217.pdf?sequence=1

Raivio, H. 2018. (toim.) Enemmän sosiaalista toimintakykyä, lisää osallisuutta! Yhteiskehittäen vaikuttavampaa sosiaalista kuntoutusta. SOSKU-hankkeen 2015-2018 loppuraportti. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos (THL). Työpaperi 7/2018. Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy. Tampere.

SHL 1301/2014. Sosiaalihuoltolaki. 2014. Säädöskokoelma Finlex. Helsinki. Viitattu 28.7.2018. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301>

Sosiaalihuoltolain soveltamisopas. 2017. Valtionneuvosto. Viitattu 28.7.2018.

http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80391/05_17_Sosiaalihuoltolain%20soveltamisopas.pdf

STM 2014:32. Sosiaalihuollon työelämäosallisuutta tukevan lainsäädännön ja palvelujärjestelmän uudistamistarpeita arvioivan työryhmän loppuraportti. Viitattu 28.7.2018. Saatavissa:

<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/70311>

Timo, A. 2018. Sosiaalinen kuntoutus – Sosiaalisen kuntoutuksen jäsentäminen. Viitattu 28.7.2018. Saatavissa: http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/147756/Timo_Anne.pdf?sequence=1&isAllowed=y

THL/SOSKU 2018. Suositus työikäisten sosiaalisen kuntoutuksen järjestämisen laatuksiteereiksi. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137281/URN_ISBN_978-952-343-249-9.pdf?sequence=1&isAllowed=y

OsKu - Osallisuutta Kuntoutuksesta - hanke. 2017. Loppuraportti.